

De

VRIENDEN van de PLANTENTUIN

GENT

driemaandelijks
negentiende
nr. 2

tijdschrift
jaargang
juni 2000

UNIVERSITEIT
GENT

De Vrienden van de Plantentuin Gent, Bestuur 2000

Voorzitter : Paul Goetghebeur, Ledeganckstraat 35, 9000 Gent
tel. : 09 - 264 5055
fax : 09 - 264 5334
email : Paul.Goetghebeur@rug.ac.be

Secretaris : Ferdinand Cobbaut, Korteheerweg 7, 9041 Oostakker
tel. : 09-251 3321
email : Ferdinand.Cobbaut@advalvas.be

Penningmeester : Léonard Cobbaut, Willy Maststraat 51, 9032
Wondelgem

Leden :

Konraed Camelbeke, 9000 Gent
Harald Evrard, 9050 Gentbrugge
Cyrilla Gillis, 9940 Evergem
Henk Leyseele, 9000 Gent
Hilde Mortier, 9051 Sint-Denijs-Westrem
Caroline Van den heede, 9040 Sint-Amandsberg
Marie-Thérèse Van den Hove, 9820 Merelbeke
Prof. em. P. Van der Veken, 9052 Zwijnaarde

Leden ex officio :

Prof. R. Viane, Directeur
Plantentuin, Ledeganckstraat 35, 9000 Gent
N.n., Hortulanus
Plantentuin, Ledeganckstraat 35, 9000 Gent

Website :

http://users.belgacom.net/vrienden_plantentuin_gent

[Illustratie omslag : Paul Hellebosch]

De VRIENDEN van de PLANTENTUIN GENT

driemaandelijks tijdschrift
negentiende jaargang
nr. 2 juni 2000
ISSN 0777 - 8821

Inhoud

Redactioneel(tje)	2
Astrantia, rijzende ster ?	3-8
Wit ende lustich om sien	9-21
Helleborus, de nieuwe oogst	22-23
Agenda 2000	24-25
Lidgeld 2000	26
Oorsprong van gebruiken en rituelen rond Kerstmis (2)	27-31
Afscheid van een "Natuur-baken"	32-34
Het oneindige verhaal van de viooltjes	35-37
Dodonaea Activiteitenkalender 2000	38-39
Gent, te land en te water	40-41
de Vrienden van de Plantentuin op het Internet !	42-43
Het Heidebos te Moerbeke	44-45
Fietsen in de haven	46
Gentse Feesten 2000	47
Colofon	48

Redactioneel(tje)

Beste lezer,

Het invullen (of "opvullen", zoals u aanvult) van deze pagina is de laatste job die uw redacteur vervult bij de samenstelling van dit tijdschriftje.

En soms slaat dan de leegheid toe : door allerlei omstandigheden buiten mijn wil kom ik te weinig in contact met de natuur en met planten in het bijzonder. Met als gevolg het sluipende opdrogen van mijn inspiratiebron. En toch...

Dank zij het goede weer van de laatste dagen is een en ander in bloei geschoten, onder andere enkele klimrozen die ik enige tijd geleden heb gekocht tijdens een bezoek van De Vrienden aan een uitstekende rozenkweker. Mooi !

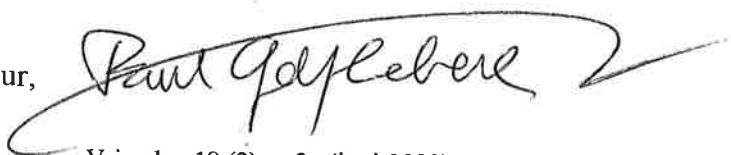
Met een dertigtal deelnemers zijn we trouwens enkele weken geleden op bezoek geweest bij Jan Spruyt, die ons een bijzonder entoesiasmerend verhaal over zijn kwekerij heeft gebracht : een voorbeeldige organisatie, en weer waren enkele bloeiende planten onweerstaanbaar.

Ook in onze Plantentuin beweegt een en ander, zoals u ongetwijfeld heeft gemerkt tijdens uw recente bezoeken : sculpturen in hout, exotica op de grasvelden, en bloei, bloei, bloei !

Mag ik van deze plaats nog even gebruik maken om een belangrijke en bijzonder welwillende sponsor van de Plantentuin even in de bloemetjes te zetten : het Oost-Vlaamse Provinciebestuur, dat met een volgehouden inspanning twee part-time tuiniers naar onze Plantentuin detacheert.

U weet misschien dat momenteel elke tuinier in onze Plantentuin er één te weinig is, daarom deze expliciete dankbetuiging, en : doe zo voort !

Uw redacteur,

Astrantia, rijzende ster ?

Marc LIBERT
Plantentuin

Elke plant roept voor de tuinliefhebber een eigen sfeer op. De bijna religieuze statigheid van een baardiris contrasteert met de wereldse weelderigheid van een oude rozenvariëteit; de elegantie van sommige grassen, de kracht van een oude eik, de vrolijkheid van een zonnebloem; zovele werelden bij en soms letterlijk naast elkaar.

Zo ook horen er meerdere plantensoorten thuis onder de noemer 'landelijk'. Denken we maar aan de Akelei, het Nagelkruid en ja missschien zelfs het Zevenblad. Maar zeker ook, zelfs onvermijdelijk, de *Astrantia*'s. En laat die nu toevallig onderwerp zijn van deze voorstelling.

Ondanks het feit dat je zelden *Astrantia* in de top tien van de tuinplanten zal tegenkomen, kan je dit geslacht van de familie Schermbloemigen bij de tuinklassiekers rekenen. *Astrantia*'s genieten nu ook alom van een hernieuwde belangstelling. *The Garden*, tijdschrift van de Engelse toonaangevende Royal Horticultural Society wijdt er, toevallig alweer, deze maand een schitterend geïllustreerd hoofdartikel aan.

Astrantia (de officiële Nederlandse naam), Groot sterrenscherm, Zeeuws knoopje of Porseleinbloem : het zijn alle gangbare synoniemen voor de alomgewaardeerde sierplant met de Latijnse naam *Astrantia major* (*Astra* : ster; *major* : groot).

Dat er zoveel benamingen in omloop zijn voor een toch sobere plant, bewijst de appreciatie van haar kwaliteiten.

Astrantia's zijn immers sterke, langlevende en rijkbloeiende borderplanten; weze het eerder voor 'het tweede plan'. Zij ondersteunen in de border de ware oogappels zoals rozen en lelies, maar ook tegen heesters en in bosranden floreren ze volop.

Fig. 1. *Astrantia major* (links), *Astrantia minor* (rechts)
(Hess, Landolt & Hirzel, 1970, Flora der Schweiz 2)

Droge gronden verdragen ze slechts mits de nodige schaduw, maar in vochtiger milieu kunnen ze elke plaatsing aan, van volle zon tot diep in de schaduw.

Van nature inheems in grote delen van Europa, in N.W.-Spanje, de Pyreneeën en Alpen, en van het Zwarte Woud tot Bulgarije en W.-Rusland, groeien ze in vochtige weilanden en open bossen.

Ze vormen gesloten toefen met hun grof handvormig gedeelde bladeren. Hier dus niet het verfijnde kantwerk van zovele andere Schermbloemigen, maar een karaktervolle aanwezigheid te vergelijken met menige tuingeranium.

Daarboven ontwikkelt zich een tot 1 meter hoog sterrenscherm van porseleingetinte bloemhoofdjes, als waren het elegante hoornen knoopjes van een authentieke Zeeuwse kostumering.

Maar natuur én mens zorgden voor enige variatie.

Naar recente studie blijken er een negental soorten *Astrantia* te bestaan, met bij enkele ervan een paar interessante ondersoorten. Wellicht werd u bij de betere plantenkweker al bekoord door de wat 'chiquere' *Astrantia maxima*. Deze bloeit met de grootste schermen en in zilver-rose tinten.

Zelf kijk ik uit naar *Astrantia pauciflora* en *A. minima* met fijnere bladindelingen (wie zoekt mee...?)

De hernieuwde belangstelling voor de Sterrenschermen is echter voornamelijk gericht op tal van cultivars met kleur- en vormafwijkingen.

Onder verschillende namen circuleren nu roze tot wijnrode vormen van *Astrantia major* op tuinbeurzen en andere verkooppunten.

Probleem is dat je zelden een scheur van de origineel benaamde individuele plant koopt. Veelal wordt zaaigoed van die unieke plant geleverd en daar zit meestal veel variatie in.

Hoedanook zijn er onder de naam 'Rosea', 'Rosensinfonie' en 'Pink Form' mooie roze bloeiende planten te krijgen.

'Rubra', 'Claret', 'Roma', 'Ruby Wedding' en 'Hadspen Blood' zijn de labels voor dieproze-rode tot wijnkleurige vormen.

'Hadspen Blood' blijkt een kruising te zijn van *A. major* met *A. maxima*.

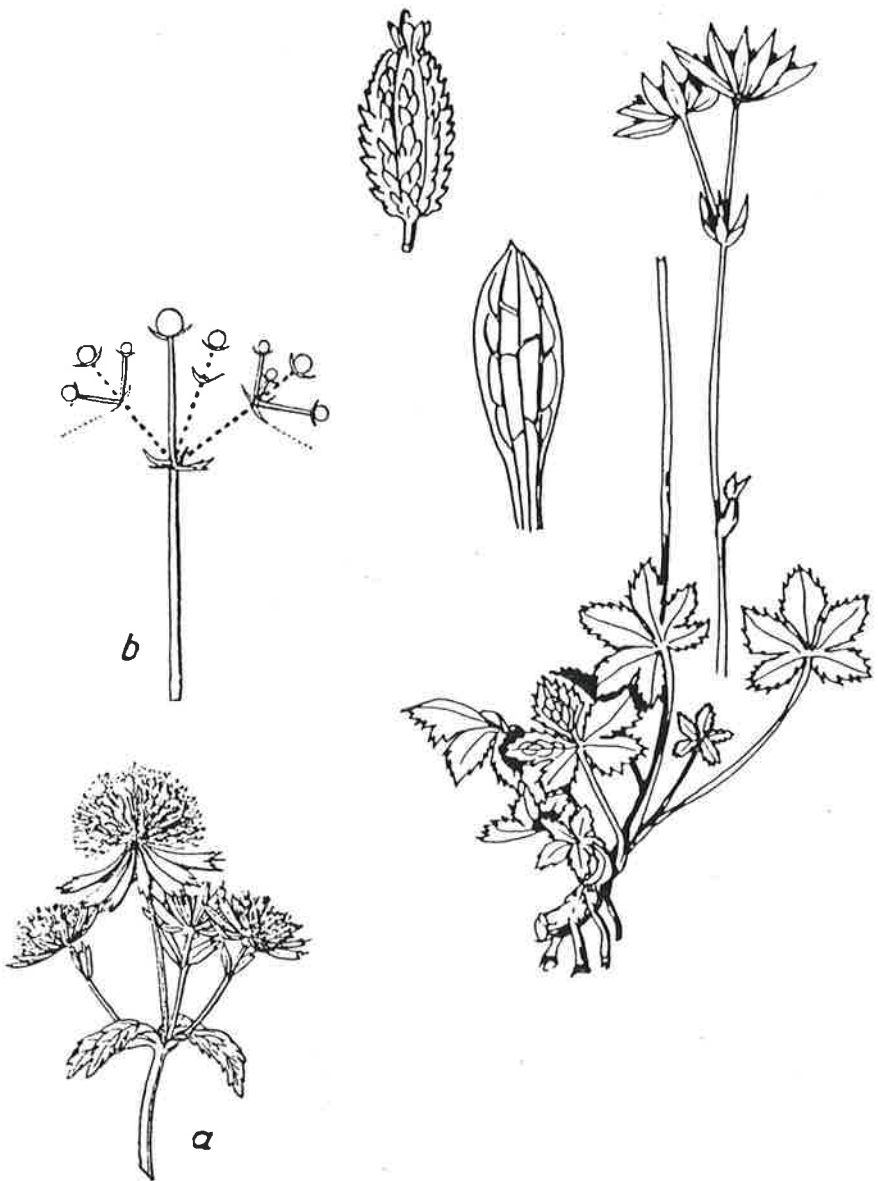

Fig. 2. Links : bloemgestel en schema van bloemgestelstructuur (Hegi, 1926, Illustrierte Flora von Mittel-Europa).
 Rechts : *Astartia bavarica* (Pignatti, 1982, Flora d' Italia)

Eén variant in bladkleur is mij bekend onder de naam 'Sunningdale Variegated'. Het is een geel omrande variëgatie die niet echt de subtiliteit van de bloemen ondersteunt, als u het mij toelaat te vermelden ...

Boeiender wordt het weer als we de verschillende vormen in de structuur van de bloeiwijze verkennen.

Wat wij als een *Astrantia*-bloem zien, is in feite een klein, gesloten scherm van tientallen kleine bloempjes omgeven door een krans van schutbladeren. Die krans komt ons verkeerdelijk over als een soort kelk. Hoedanook zijn het die blaadjes die wezenlijk bijdragen tot de schoonheid van het 'knoopje'. Ze zijn ook niet zo'n kort leven beschoren als de aparte bloempjes, en garanderen ons dus de zo gegeerde 'lange bloei'.

Blijkt er nu toch wel een wildvorm te bestaan met extreem grote schutblaadjes met een lentegroene punt. *Astrantia major* var. *involutrata* ('*involutrata*' verwijst naar die omwindselblaadjes) verhuisde al snel naar het tuinlaboratorium en werd er omgetoverd tot o.a. 'Titoki Point' en 'Buckland'.

De mooiste selectie, algemeen aanvaard ..., is 'Shaggy'. Ze werd ontdekt en ook wel veel naar haar genoemd, door wijlen één van Englands gerenommeerde tuindames Margery Fish. Hier zijn de 'involucren' zo frappant dat ze echt de idee van een kroon oproepen, waarbij de eigenlijke bloempjes slechts meeldraden lijken.

In ons volgend nummer illustreren we fotogewijs de apartste vormen.

Wie straks niet uit z'n zetel weggeraakt kan 'alles' vernemen en bekijken in bovenvermeld artikel in *The Garden*, maar de vlinders onder u strijken neer in de borders bij het ingangsgedebouw van de serres om onze eigen collectie 'life' te aanschouwen.

Geduldigen wachten tot het verschijnen van onze zaadlijst om enkele types te zaaien, en ter gelegenheid van de ruilbeurs anno 2001 naaien we een (Zeeuws) knoopje aan uw jas, zo u wil ...

Fig. 3. Bladvormen bij diverse soorten van *Astrantia*.

A : *A. major*. B : *A. major* subsp. *biebersteinii*. C : *A. carniolica*. D : *A. bavarica*. E : *A. minor*. F : *A. minor* subvar. *tenuisecta*. G-H : *A. pauciflora*. I : kiemplant van *A. major*.

(Hegi, 1926, Illustrierte Flora von Mittel-Europa.

Wit ende lustich om sien

Bernard SYMOENS
Oude Burg 16, 8000 Brugge

Geef toe, dit is een titel om bij weg te dromen. Want er zijn toch heel wat zaken die tegelijk "wit ende lustich" zijn om te zien. Eigenlijk te veel om op te noemen. En hoewel dit een zin is uit een 16de eeuwse boek, zie ik geen enkele reden om, bij het begin van deze 21ste eeuw, daar niet volmondig mee in te stemmen.

Hier gaat het natuurlijk wel om een plant. Een kleine boom of struik die met een overvloed aan fijne witte bladeren voor een onverwachte en aangename verrassing kan zorgen in het late voorjaar. Het is immers niet alleen in de herfst dat bomen en struiken ons kunnen verrassen met hun opvallende bladkleur. Ook in de lente en vroege zomer kunnen bladeren door een bijzonder contrast met de omgevende (groene) plantengroei plots onze aandacht trekken.

Dit overkwam mij tijdens een fikse wandeling langs het Grote Route-pad 5 A, meer bepaald op het punt waar dit pad door de staatsbossen tussen De Haan en Wenduine loopt. Dit is één van de weinige plekken aan onze kust waar de natuur niet heeft moeten wijken voor woekereend beton. Hoewel, de natuur is ook hier vooral aangeplant en bestaat zeker niet uitsluitend uit inheemse soorten. Opvallend in de bossen achter de duinengordel zijn de Oostenrijkse en Corsicaanse dennen. In de duinen zelf is op vele plaatsen vooral Rimpelroos (*Rosa rugosa*) naast Duindoorn (*Hippophae rhamnoides*) een overheersende plant geworden.

Tijdstip van deze voettocht was half juni en het was een heerlijk zonnige, windstille dag. Onderweg vond ik heel wat in bloei, zoals Eglantier (*Rosa rubiginosa*) en Hondсроos (*Rosa canina*), die beide over en door andere struiken heen groeiden en bloeiden. Soms in een schitterende combinatie met andere bloeiende planten zoals Gewone vlier (*Sambucus nigra*) of Wilde liguster (*Ligustrum vulgare*). Maar ook kleinere planten zoals Muurpeper (*Sedum acre*) stonden op sommige plaatsen massaal in bloei. Er stond zoveel in bloei dat ik eraan begon te twijfelen of ik me wel aan de Belgische kust bevond.

Fig. 1. *Elaeagnus angustifolius*.

Links : bloeiende tak (Gilg, 1895, Die natürlichen Pflanzenfamilien 3, 6a).

Rechts : vruchtzettende tak (Gorshkova, 1949, Flora USSR 15, Elaeagnaceae).

Zeker, toen ik bij een bocht in het pad, plots oog in oog stond met een "witte" verschijning. Voor mij stond een grote struik, bedolven onder smalle wilgachtige witte bladeren. En toen ik dichterbij kwam zag ik tussen de bladeren kleine, geelachtige, kelkvormige bloemen in de oksels van de bladeren. Tegelijk werd ik mij bewust van een intense bedwelmende geur. Even dacht ik dat het een combinatie was van de geur van de vlakbij bloeiende Liguster en Vlier. Maar het was een aparte fruitige geur, met een zweem van banaan en ananas. En ook de stam viel op door de lange stroken bast die er los van leken te komen.

Langs het pad dat ik volgde ontdekte ik zeker 4-5 van deze opvallende struiken of kleine bomen, die bekend staan onder de naam Smalbladige olijfwilg (*Elaeagnus angustifolia*).

Het is een plant die zowel aangeplant als verwilderd aan onze kust voorkomt. Oorspronkelijk is ze inheems in Centraal-Azië, maar in vele streken is ze aangeplant en verwilderd, zoals in Zuid- en Oost-Europa of Noord-Afrika en zelfs Noord-Amerika, waar de plant in de loop van de 19de eeuw ingevoerd werd en sindsdien op vele plaatsen te vinden is.

Er is blijkbaar, wat betreft de oorsprong, geen meer preciese aanduiding mogelijk, want het zou een plant zijn die over een uitgestrekt gebied in het wild of verwilderd voorkomt. Vavilov geeft in zijn bekende werk "*The origin, variation, immunity and breeding of cultivated plants*" twee oorspronkelijke centra op voor *Elaeagnus angustifolia*, nl. Centraal-Azië (Punjab, Kashmir, Afghanistan, Tadjikistan, Uzbekistan en Tian-Shan), en het Nabije Oosten (Asia minor, Transkaukasië, Iran en Turkmenistan).

In elk geval is deze Olijfwilg al heel, héél lang aanwezig in het gebied rond de Middellandse Zee en het is van daar uit dat deze plant over de rest van Europa verspreid werd, in de eerste plaats als sierplant. Wanneer dit gebeurde is niet zo gemakkelijk te achterhalen. Er worden verschillende data opgegeven alnaargelang de bron die men raadpleegt. Met enige zekerheid kan toch gezegd worden dat dit gebeurde in de loop van de 16de eeuw en waarschijnlijk in de eerste helft van deze eeuw. Tot op zekere hoogte kan het spoor van de verspreiding gevolgd worden in oude kruidenboeken uit die tijd. Maar dit levert eigenlijk meer vraagtekens op dan oplossingen. Niet in het minst omwille van de uiteenlopende naamgeving !

Om de zaken hier wat overzichtelijk te houden wordt uit de overvloed één enkel kruidboek gekozen.

Het betreft "*Kruydtboeck oft Beschrijvinghe van allerleye Ghewassen, Kruyderen, Hesteren, ende Gheboomten - deur Matthias De Lobel*", uitgegeven te Antwerpen bij Christoffel Plantijn in 1581.

Deze Matthias De Lobel of Lobelius (1538-1616) wordt meestal in één adem genoemd met Rembert Dodoens of Dodonaeus en Charles de l'Escluse of Clusius. Ze worden beschouwd als de grondleggers van de plantkunde als afzonderlijke wetenschap, los van de farmacie en de geneeskunde, en vooral los van het dogmatisme van de geschriften uit de Oudheid (vooral die van Dioskorides en Theophrastes).

Onder de naam "Wilde Olijfbom" geeft hij de volgende beschrijving :

" Desen boom groeyet in diversche hoven van Parijs/ Londen/ Antwerpen/ ende elders in Nederlant/ met de bladers vande Wilghe/ maer wit ende lustich om sien. De bloemen zijn wit ende moschachtich in witte blinckende knoopkens/ zeer lieflijck van reucke/ neffens d'utspruyten van de bladers voorts comende. De vruchten ende keernen zijn d'olyven oft die van Asara Parrachi ghelijck/ de welcke hier te lande niet rijpe en worden. Int Coninckrijcke van Granaten groeyet desen boom van selfs. "

Bij deze toch sprekende beschrijving staat er een kleine houtsnede die in elk geval suggereert dat het om *Elaeagnus angustifolia* zou gaan.

Er zou dus verondersteld kunnen worden dat Lobelius hier wel degelijk deze Olijfwilg beschrijft en dat deze plant dus ten tijde van de publicatie van zijn Kruydtboeck al een veelvuldig aangeplante sierstruik was.

In elk geval was het een plant die door meerdere van zijn tijdgenoten vermeld werd, hoewel niet altijd onder dezelfde naam. Lobelius geeft trouwens een aantal synoniemen die tegelijk naar andere auteurs verwijzen : *Eleagnus Matthioli*, *Sizipha Cappadociae Bellonii*, *Sizipha candida Clusij* en *Eleagnos Theophr. folio viticis*.

Zelf verkiest Lobelius de naam *Olea sylvestris septentrionalium*. Dit wellicht om het onderscheid te maken met een andere plant die hij eveneens "Wilde Olijfboom" noemt, maar beschrijft onder de naam *Olea sylvestris sive Oleaster*. Dit zou de echte wilde olijf zijn, tegenwoordig bekend als *Olea europaea* var. *oleaster*. In het Engels wordt de naam Oleaster zowel voor de wilde olijf als voor de olijfwilg gebruikt.

Ook Clusius (1526-1609) verwijst in zijn "*Rariorum Plantarum Historia*" (Antwerpen, 1601) naar het koninkrijk van Granada bij een plant die hij beschrijft als *Ziziphus alba*. Bij deze beschrijving hoort een houtsnede identiek aan deze uit het boek van Lobelius. Houtsneden van planten werden dikwijls voor verschillende uitgaven (bijvoorbeeld in de Plantijnse drukkerij) hergebruikt !

" Crescit spontane in sepibus cum Rhamno & Vitice juxta urbem Guadix regno Granatesi & in omnibus fere viridariis alitur non modo per Hispanias, sed etiam per Galliam & Germaniam. "

In de veronderstelling dat het om dezelfde plant zou gaan, zou deze verwijzing naar Granada interessant zijn als aanwijzing voor de manier waarop deze plant in Spanje terecht kwam en daar blijkbaar verwilderde. Het Rijk van Granada, in het zuiden van Spanje, was tussen 1031 en 1492 in handen van Moorse heersers. Uit literatuur en iconografie blijkt dat zij grote liefhebbers waren van mooie tuinen en exotische planten. Planten die voor een deel wellicht uit Noord-Afrika ingevoerd werden. Clusius zelf ondernam in 1564 een reis door Spanje en Portugal die anderhalf jaar zou duren. Hij bestudeerde er de flora, met als oogst zowat 200 nog niet eerder beschreven planten.

Een andere mogelijke aanvoerroute loopt vanuit Bohemen over Wenen naar de Lage Landen. Maar ook hier vertroebelt de uiteenlopende naamgeving het spoor van de Olijfwilg. Bohemen is thans een gewest van Tsjechië, maar in de 16de eeuw (sinds 1526) maakte het deel uit van het Habsburgse Rijk. Na verloop van tijd werden ook de planten uit dit gewest bekend, onder andere via Clusius die tussen 1573 en 1579 aan het keizerlijke hof te Wenen verbleef.

Een andere bekende kruidkundige uit die periode was Pierandrea Matthioli (1501-1577). Hij verbleef als lijfarts van Aartshertog Ferdinand en Keizer Maximiliaan II van 1562 tot 1572 te Wenen.

In zijn "*Commentarii in sex libros Pedacii Dioscoridis*" (Venetië, 1569) beschrijft hij een plant onder de naam *Oliva boemica sive elaeagnos*. Ook hier hoort er een houtsnede bij (niet identiek aan die uit de boeken van Clusius of Lobelius!), die sterk suggereert dat het om de hier besproken soort Olijfwilg gaat. Zowel de houtsnede als de tekst laten vermoeden dat Matthioli de plant voor ogen had die, sinds Linnaeus als *Elaeagnus angustifolia* bekend staat. In het Frans wordt nog altijd de naam *Olivier de Bohême* gebruikt voor deze soort.

Wanneer, hoe en door wie *Elaeagnus angustifolia* in Europa verspreid werd blijft intussen onbeantwoord.

Het is best mogelijk dat dit via verschillende routes en door verschillende personen herhaaldelijk gebeurde. Men mag niet vergeten dat er in de 16de eeuw toch heel wat gereisd werd, en met uiteenlopende motieven: handel, diplomatie, studie, ...

Sommige van die reizen leverden tegelijk een hoop nieuwe kennis op wat betreft fauna, gesteenten, archeologische vondsten, talen, enz. Ook nieuwe planten kregen veel aandacht. Eén van de landen waarvan de flora op die manier beter bekend werd was Turkije. Er is trouwens meer zekerheid over een aantal andere planten die langs deze weg onze streken bereikten, zoals Sering, Paardekastanje, Tulp, Kalmoes.

Het verhaal van deze invoer heeft voor een deel te maken met de politiek die door het keizerlijke hof te Wenen gevoerd werd t.o.v. Constantinopel. Om de dreiging van een inval door de Turken zoveel mogelijk tegen te gaan werden meermaals ambassadeurs naar Constantinopel gestuurd om te onderhandelen met de Sultan. Daaronder ook twee van onze landgenoten, nl. Gerard Van Veltwijck (1505-1555) en Ogier de Busbecq (1522-1592).

Beiden hadden blijkbaar ook veel belangstelling voor planten en zeker is dat Ogier de Busbecq, samen met een andere landgenoot die hem als arts vergezelde, Willem Quackelbeen, plantenmateriaal naar Wenen bracht of zond. Via vele vrienden werden de planten dan verder in Europa verspreid.

Tegenover deze informatie uit oudere literatuur is hier een korte beschrijving uit recentere publicaties zeker op zijn plaats.

Elaeagnus angustifolia is een struik of boompje, variërend van 2 tot 12 meter, met zilverige twijgen en afvallende bladeren. Het blad is eirond tot lancetvormig, tot 8 cm lang, bovenaan grijsgroen, onderaan zilverwit geschubd. De welriekende gelige bloemen zijn tweeslachtig. De bloembodem is hoog bekervormig uitgegroeid, met aan de top vier kelklobben, een kroon ontbreekt. De kleine vrucht is een schijnbes (de vlezig en sappig uitgroeïende bloembodem omgeeft de eigenlijke, droge vrucht), in de vorm van een ellips of ovaal, zilverachtig geel en zoet.

Deze *Elaeagnus angustifolia* behoort tot een genus dat ongeveer 40 soorten omvat, verspreid over Europa en Azië, en met één soort in Noord-Amerika. Om ze te onderscheiden van de andere soorten, die pas in de volgende eeuwen bij ons bekend werden, wordt deze soort door een aantal auteurs aangeduid als de Smalbladige Olijfwilg.

Tussendoor moet vermeld worden dat er soms sprake is van een Olijfwilg met enkele afwijkende kenmerken die als een variëteit bekend staat, nl. *Elaeagnus angustifolia* var. *orientalis*. Eén van de opvallende verschillen betreft de geur, die bij deze variëteit veel sterker zou zijn (nu = 14 juni, in bloei op onze Rotstuin !). Als gebied van oorsprong wordt algemeen de Levant vermeld. Als datum van introductie vindt men zowel 1739 als 1748. Ze is meermaals opnieuw geïntroduceerd, maar blijkbaar niet zo wijd verspreid geraakt als de gewone Smalbladige Olijfwilg. *The Gardener's Magazine* van 1827 vertelt dat in Perzië deze variëteit Zungeed of Zinzeyd genoemd werd, en dat de geur van de bloemen berucht was vanwege het sterke effect op vrouwelijke emoties, zo intens,

" that twelve fursungs north of Teheraun, the men lock up their women when the flower is in blow. "

Een legende wellicht, maar misschien toch ook met een grond van waarheid, zoals men zou kunnen afleiden uit het verslag van een expeditie naar Perzië, ondernomen in 1935 door twee Engelse dames, Alice Fullerton en Nancy Lindsay, in samenwerking met het British Museum.

In haar boek "*To Persia for flowers*" (London, 1938) vermeldt Alice Fullerton een paar maal de opvallende bloei van deze soort :

" The singet trees were in full bloom, the air heavy with their scent. The sprays of golden blossom swung like tiny bells in the breeze, their grey-green leaves covered with a silver sheen, fluttering above the flowers like little hands. They are known as the 'poor man's olive', but I called them the 'rich man's treasure'. Their botanical name is *Elaeagnus orientalis* ... My room was fragrant with the great branches I brought in. "

" The first tree to flower after the fruit trees were over was *Elaeagnus orientalis*, with which the peasants surround their vine-fields. The trees were old and gnarled and were cut and pruned like olive-trees in Europe. The peasants use their small black fruit instead of olives, but to us it was their creamy flowers with their heavy scent which were a joy and a revelation ... "

Een soort die iets eerder in Europa toekwam, was *Elaeagnus latifolia*. In de Engelse literatuur wordt als datum van introductie het jaar 1712 opgegeven. Waarschijnlijk is de plant meegekomen aan boord van één van de vele schepen van de Engelse East India Company, die vanaf 1611-1612 in Indië handel dreef.

Zij vestigden handelsposten in Surate, Amadavad, Agra, Azmere, Brampore, Calicut, Masulipatam en Petapoli in Voor-Indië.

Kort daarop volgden de Hollanders met hun Oost-Indische Compagnie. Ook zij hadden handelsposten op de Indische kusten van Malabar en Coromandel, en verder ook op Ceylon. Naast de puur commerciële doeleinden (vooral de handel in peper), was er toch ook belangstelling voor andere zaken. De plaatselijke flora werd verzameld en opgestuurd naar het moederland, hetzij als levende plant, hetzij als gedroogd herbariummateriaal.

In Engeland kwamen de planten terecht in de collecties van Hans Sloane, James Petiver of Charles Du Bois. In Nederland werden ze ondergebracht in de hortus van Leiden of in Amsterdam. Zo was er bijvoorbeeld Paul Hermann die als arts in dienst van de Verenigde Oost-Indische Compagnie in 1671 naar Ceylon ging en van daaruit zaden, levende planten en gedroogde planten naar Nederland stuurde. De herbaria die hij (en Jan Hartog) er verzamelden werden gebruikt voor publicaties door Johannes Burman (*Thesaurus zeylanicus*, 1737) en Linnaeus (*Flora zeylanica*, 1747).

In zijn *Hortus Britannicus* van 1832 verwijst J.C. Loudon naar deze *Thesaurus zeylanicus* van J. Burman, bij het vermelden van *E. latifolia*. Maar de plant kreeg *post factum* (door een besluit van de botanisch-systematische gemeenschap) de naam *E. latifolia* met de publicatie van de *Species plantarum* (1753) van Linnaeus.

Probleem is dat de plant ook door vele andere auteurs vermeld werd, maar onder een hele reeks andere namen. In de *Hortus Kewensis* (Oxford, 1960) worden een tiental synoniemen voor dezelfde plant vermeld, zoals *E. simonii*, *E. wallichiana*, *E. triflora*, *E. spadicea*, *E. arborea*, *E. conferta*, enzovoort. Als *E. conferta* werd de plant ook gesignaleerd in China (Yunnan). Blijkbaar gaat het om een klimmende struik.

In *The flowering plants of Western India* (1894) van Alexander Kyd Nairne, waarin de flora van de ruime omgeving rond Bombay beschreven wordt, vertelt de auteur dat de plant er plaatselijk algemeen voorkomt :

" A large climber, all silvery with oval leaves, dotted above, white below, flowers several together, sessile, pale in colour, lobes 4, ... fruit oblong or oval, red, size of an olive. "

Omwille van de vruchten, die zelfs groter zouden zijn dan de gewone olijf, wordt deze soort gekweekt, o.a. in Sikkim. Maar ook elders, zoals in Nepal, Hindustan en Siam, zouden de vruchten een onderdeel zijn van het menu. Bitter en zuur, maar toch smakelijk mits goed bereid.

Hoewel de plant ooit in Europa werd ingevoerd, wordt ze zelden vermeld in boeken over tuinplanten. Vanaf het begin werd deze soort ondergebracht bij de kasplanten. Maar zelfs als kasplant lijkt het een zeldzaamheid te zijn, beperkt tot gespecialiseerde collecties. Zo wordt er bijvoorbeeld een *Elaeagnus latifolia* vermeldt in de *Catalogue des plantes cultivées dans les jardins de Mr. Joseph Parmentier, Maire à Enghien, à l'époque du 1er janvier 1808*.

Een andere uitheemse soort die Europa bereikte en daar verspreid werd als tuinplant, is *Elaeagnus commutata* (vroeger vooral vermeld als *E. argentea*). Algemeen wordt voor de introductie van deze plant 1813 opgegeven.

Dit valt samen met de publicatiedatum van : *A catalogue of new and interesting plants, collected in Upper Louisiana, and principally on the River Missouri, North America, for sale at Messrs. Fraser's Nursery, Sloane Square, King's Road, Chelsea, London, 1813.* Daarin wordt onder Nr. 31 *Elaeagnus argentea* aangeboden.

Deze kwekerij werd opgericht door John Fraser in 1795 en ze specialiseerde zich in Amerikaanse planten. In 1811 werd deze zaak verder gezet door John Fraser Jr. Hoewel beiden ook zelf naar Amerika reisden en daar planten verzamelden, zouden de planten in deze catalogus (en ook de samenstelling van de catalogus zelf) afkomstig zijn van Thomas Nuttall (1786-1859).

Deze planten had hij verzameld tijdens een reis die hij in 1811 ondernam als lid van de Astoria expeditie, die via de Missouri de Columbia rivier trachtte te bereiken, met de bedoeling een weg te vinden naar de Stille Oceaan (een expeditie waar blijkbaar zowel Astor's Pacific Fur Company als de Missouri Fur Company brood in zagen). Aangekomen in Fort Mandan, besloot Nuttall de expeditie te verlaten. Hij verbleef er van eind juni tot begin oktober 1811. Deze handelspost van de Missouri Fur Company bevond zich op de bovenloop van de Missouri in het gebied van de Mandans, een sedentaire Indianenstam die zich zowel met jacht als landbouw bezig hield. Het was blijkbaar een botanisch onontgonnen gebied en Nuttall keerde naar St. Louis terug met een rijke oogst herbariummateriaal, zaden en levende planten. Vandaar ging het naar New Orleans en vervolgens terug naar Engeland waar de planten met succes in de loop van 1812 door de Frasers opgekweekt werden.

Nuttall was echter niet de enige botanicus die aan deze Astoria expeditie deelnam.

Samen met hem reisde en botaniseerde ook John Bradbury (1768-1823), die planten verzamelde in opdracht van de botanische tuin van Liverpool.

Ook hij ging niet verder dan Fort Mandan, maar hij bleef er niet en keerde met zijn verzameling levende planten, zaden en herbarium-materiaal terug naar St. Louis en later naar New Orleans. Dit plantenmateriaal werd geleidelijkaan doorgestuurd naar Liverpool waar de planten met succes opgekweekt werden.

Het is niet duidelijk of zich daartussen ook *Elaeagnus commutata* bevond, maar zeker is dat ook hij de plant in de oorspronkelijke groeiplaats aantrof, zoals blijkt uit zijn reisverslag : *Travels in the Interior of America in the years 1809, 1810 and 1811*.

In feite behandelt zijn boek vooral de reis die hij maakte met het gezelschap van de Astoria expeditie in 1811. Op 24 juni noteert hij :

" On the top of a hill, about four miles from the Fort, I had a fine view of a beautiful valley, caused by a rivulet, being a branch of Knife River, the declivities of which abound in a new species of *eleagnus*, intermixed with a singular procumbent species of cedar (*juniperus*). The branches are entirely prostrate on the ground, and never rise above the height of a few inches. The beautiful silvery hue of the first, contrasted with the dark green of the latter, had a most pleasing effect; and to render the scene more interesting, the small alluvion of the rivulet was so plentifully covered with a species of lily (*lilium catesbaei*), as to make it resemble a scarlet stripe as far as the eye could trace it. "

Vanuit Groot-Brittannië bereikte de plant tenslotte ook het Europese vasteland. Het spoor kan men terug vinden in bijvoorbeeld *Le Bon Jardinier* van A. Poiteau en Vilmorin uit 1830 en voor ons land bijvoorbeeld in *Observations sur la feuillaison, la floraison, la fructification et l'effeuillaison, faites en 1841, faites dans le jardin de l'Observatoire Royal de Bruxelles*.

Hieruit kan niet afgeleid worden dat de plant meteen een succes was. Maar de plant wordt toch nog altijd in gespecialiseerde kwekerijen aangeboden als tuinplant. Bloei en zeker de vruchten laten meestal op zich wachten. De vrucht zou eetbaar zijn. Maar de witte glimmende bladeren maken de plant tot een bijzondere aanwinst voor de tuin.

Tegenwoordig wordt de plant als inheems beschouwd in Quebec, tot Alaska in het westen en Utah, Zuid-Dakota en Minnesota in het zuiden. Ze groeit op droge kalkhellingen en bloeit in juni en juli. De bladeren hebben een gegolfde rand en zijn aan weerszijden zilverachtig. De bloemen zouden zeer sterk geuren. In Amerika wordt de plant Silver Berry genoemd.

Meer aanwezig in onze tuinen zijn de variëteiten en kruisingen van soorten uit het verre Azië. Chronologisch gezien zijn het de soorten die ons het laatst bereikt hebben. *Elaeagnus macrophylla*, *E. multiflora*, *E. pungens*, *E. umbellata*, het zijn telkens struiken afkomstig uit China, Korea of Japan. Ze werden elk beschreven door Carl Peter Thunberg (1743-1828) in zijn "Flora Japonica" van 1784. En voor de introductie komen we terecht bij een naam die hier al meermaals vermeld werd, nl. Philipp Franz von Siebold (1796-1866). Hij verbleef als arts van de Verenigde Oost-Indische Compagnie in Japan (1823-1830, 1859-1862), van waaruit hij talrijke planten naar onze gewesten stuurde. Zelf vermeldt hij in zijn *Kruidkundige Naamlijst van Oud en Nieuw ingevoerde Japansche en Chineesche Planten* uit 1845-1846 dat *Elaeagnus pungens* en *E. umbellata* in 1830 ingevoerd werden en dit in de Plantentuin van Gent, terwijl *E. macrophylla* pas in 1843 ingevoerd werd in de Hortus van Leiden.

Voor *Elaeagnus multiflora* wordt 1860 vermeld als datum van introductie, eveneens door von Siebold vanuit Japan. In 1829 werd *Elaeagnus umbellata* ook geïntroduceerd vanuit India, via de botanische tuin te Saharanpur in de Punjab. Zowel John Forbes Royle als Hugh Falconer verzamelden heel wat planten uit de Himalaya en zonden die naar Engeland. Van al deze soorten zijn bij ons vooral selectievormen en kruisingen bekend. De meest aangeboden kruising is *Elaeagnus x ebbingei* (kruising tussen *E. macrophylla* en *E. pungens*), tot stand gekomen in 1927 in Nederland. Er zijn tevens een hele reeks cultivars met gevlekte bladeren, vooral van *Elaeagnus pungens*, zoals 'Maculata', 'Aureovariegata', 'Tricolor', enz. Deze vormen van bladverkleuring kunnen een speciaal accent geven aan de tuin.

Maar de oorspronkelijke botanische soorten zijn hoe dan ook waardevolle aanwinsten voor de tuin. Ze kunnen in tuinen aangeplant worden als solitair en als haagplant. Niet alleen omwille van het blad, maar evenzeer omwille van de bloei en zelfs de vruchten. De meeste soorten hebben geurende bloemen, vooral in de herfst, en de vruchten, indien ze rijpen, zijn eetbaar. Misschien iets om uit te proberen in onze plantentuin.

Uit goede bron heb ik vernomen dat de vruchten van *Elaeagnus pungens* in de plantentuin in het najaar best te genieten zijn.

Bibliografie

- Arber, A. (1990). *Herbals, their origin and evolution*. Cambridge.
- Bradbury, J.(1986). *Travels in the interior of America in the years 1809, 1810, and 1811*. Lincoln & London.
- Coats, A. M. (1963). *Garden shrubs and their histories*. London
- De Backer, W. e.a. (1993). *De botanica in de zuidelijke Nederlanden*. Antwerpen.
- Fullerton, A. (1938). *To Persia for flowers*. Oxford.
- Graustein, J.E. (1951). *Nuttall's travels into the old Northwest*. *Chronica Botanica* 14.
- Hedrick, U.P. (1972). *Sturtevant's edible plants of the world*. New York.
- Krüssmann, G. (1965). *Die Laubgehölze*. Berlin.
- Louis, A. (1977). *Geschiedenis van de plantkunde*. Gent & Leuven.
- Nairne, A.K. (1894). *The flowering plants of Western India*. London.
- Nouveaux mémoires de l'Académie Royale des Sciences et Belles-Lettres de Bruxelles* (1842).
- Reveal, J.L. (1992). *Gentle conquest*. Washington, D.C.
- Stafleu, F.A. (1971). *Linnaeus and the Linnaeans*. Utrecht.
- Vavilov, N.I. (1949). *The origin, variation, immunity and breeding of cultivated plants*. *Chronica botanica* 13.
- Von Siebold, P.F. (1844-1845). *Kruidkundige naamlijst*. Leiden.

Helleborus, de nieuwe oogst

Marc LIBERT
Plantentuin

In relatieve exclusiviteit kunnen we dit jaar voor het eerst **vers zaad** aanbieden van een aantal aparte soorten en cultivars van het geslacht *Helleborus*.

Zoals u wellicht weet of hebt moeten ondervinden is het essentieel voor zowat alle *Helleborus*-soorten om te zaaien kort na de zaadoogst; ten laatste half augustus. Zoniet gaan de zaden in een nog moeilijk te doorbreken kiemrust.

Vandaar deze avant-première van onze zadenlijst.

We bieden vers zaad aan waarvan de sterke en type-echte moederplanten gekend zijn. Wie de vaders zijn is minder duidelijk, maar ook zij behoren tot de betere klasse.

Dat levert soms verrassende nieuwe kleuren en vormen, maar hoe dan ook : sterke planten.

Bestellen doet u door ons te schrijven met vermelding van de nummers die u wenst, en u voegt een aan uzelf gerichte en reeds gefrankeerde (17 F) envelop bij.

Per gevraagd nummer ontvingen we van u graag één postzegel van 17 F, kwestie van onze administratie hier wat te ondersteunen. (los in de envelop bijvoegen a.u.b.)

Bij ontvangst is het dus van belang om onmiddellijk te zaaien. Dat is het eenvoudigst in volle grond, op een schaduwrijk plaatsje in bv. de moestuin. U kan ook in potjes zaaien, maar laat die niet uitdrogen! Pas in december/januari kan u de eerste kiemers verwachten.

De ervaring leert dat *Helleborus* niet vlot in pot te telen is. Plant de jonge zaailingen dan ook vrij snel uit in volle grond. Ze kunnen tegen vorst, maar minder tegen te natte grond.

Naargelang het type is het twee tot drie jaar wachten op de eerste bloei, altijd een spannend moment.

1. *Helleborus x sternii*

Het buitenbeentje in deze lijst is een kruising van *H. argutifolius* en *H. lividus*. Deze zo goed als winterharde hybride verlangt een zéér zonnige en goed gedraineerde plaats. De durvers onder u zaaien gewoon rechtstreeks tussen de terrastegels of tegen een zuidermuur aan.

2. *Helleborus foetidus* 'Westerflik' en 'Sophron'.

Twee types van het inheemse Stinkend nieskruid. De ene is rooddoorlopen, de ander eerder grijsbewaasd. Voor zonnige tot halfbeschaduwde plaatsen.

Helleborus x hybridus

Dit is de recent aanvaarde naam voor de vroegere *H. orientalis* hybriden. Het zijn de zo befaamde winter-lente-bloeiende vaste planten. Alle voor halfschaduw en rijke bodem.

Ze verdragen het overgroeid te worden door grotere planten in de zomer. We bieden vijf selecties aan.

3. *Helleborus x hybridus* MacLewin-types.

Zaden van perzik, paarse en witte moederplanten van de befaamde Engelse kweker & natuur-inzamelaar MacLewin.

4. *Helleborus x hybridus* 'Early Purple'

Een zéér oude stabiele kruising met *H. purpurascens*. Zéér vroeg bloeiend, soms half december. Sobere maar sterke vorm. Kleurvariatie van dieppaars tot lichtroze is het vooruitzicht.

5. *Helleborus x hybridus* donkere vormen

Zaden van sterke dieppaars bewaasde bloemen. Ze staan in een hoekje apart en zijn misschien wel volledig onderling bestoven : véél kans op goede donkere vormen.

6. *Helleborus x hybridus* 'Maroon'type van Elisabeth Strangman

Wereldbefaamde kweekster die recent de verkoop heeft stopgezet. Ze leverde planten van uitzonderlijke kwaliteit : bloemvorm, kleur en sterkte waren haar selectiecriteria. Maroon staat voor bruinrood; eerder zeldzaam in de overheersende paarsdominante orientalissen.

7. *Helleborus x hybridus* mix: een mix van groene, gelige, roze, witte en donkere types van verschillende herkomst.

Geïnteresseerden wachten best niet te lang : we verzamelen de aanvragen en verdelen onder hen de volledige zaadoogst.

Laatkomers riskeren dus niets te ontvangen ...

Succes !

Agenda 2000

Juni

Zondag 25 juni. Barbecue in de Plantentuin.

Informatie & *inschrijving* : lees het bijgevoegde blaadje van het vorige nummer

Juli

Zondag 2 juli, om 10 u, aan de luifel in de Plantentuin.

Gratis rondleiding door de gidsengroep.

Zaterdag 8 juli. *Opruimactie* in de Plantentuin.

Kom helpen opruimen om 9 u & om 14 u.

Meer informatie in het vorige nummer op p. 20.

Iedereen hartelijk welkom : de tuin verdient een goede opknapbeurt voor de Gentse Feesten

Warm aanbevolen !

Zondag 16 juli - zondag 23 juli : Gentse Feesten in de Plantentuin

Informatie op p. 47.

Zondag 30 juli. Fietsuitstap : ***WIJZIGING van datum !!!***

Informatie op p. 46.

Augustus

Zondag 6 augustus, om 10 u, aan de luifel in de Plantentuin.

Gratis rondleiding door de gidsengroep.

Zondag 27 augustus. Bezoek aan het Heidebos te Moerbeke.

Informatie op p. 44-45.

Agenda 2000

September

Zondag 3 september, om 10 u, aan de luifel in de Plantentuin.
Gratis rondleiding door de gidsengroep.
Extra thema : herfstproeverij, o.l.v. Hilde Mortier.

Zaterdag 9 september. Stadswandeling met boottochtje, te Gent.
Informatie op p. 40-41.

Oktober

Zondag 1 oktober, om 10 u, aan de luifel in de Plantentuin.
Gratis rondleiding door de gidsengroep.
Extra thema : rondleiding in de paddestoelententoonstelling.

Zaterdag 7 oktober. Paddestoelenwandeling te Moerbeke, en
bezoek aan de plaatselijke suikerfabriek.
Informatie in het volgende nummer.

November

Zondag 5 november, om 10 u, aan de luifel in de Plantentuin.
Gratis rondleiding door de gidsengroep.
Extra thema : herfst in het land, o.l.v. Harald Evrard.

December

Zaterdag 9 december. Algemene Ledenvergadering.
Dit jaar is Prof. Dr. M. De Cleene onze gast, met een
voordracht over Rituele planten in een Europees kader.
De leden worden hiervoor persoonlijk aangeschreven

Lidgeld 2000

Beste Vrienden,

In dit nummer vindt u een overschrijvingsformulier (als op uw adresetiket "1999" is gedrukt), waarmee u op eenvoudige wijze uw bijdrage voor het jaar 2000 kan betalen.

Als we binnenkort van uw kant deze bijdrage niet ontvangen, dan zal dit het laatste nummer zijn dat we u toesturen, zeer tot onze spijt : *onze Plantentuin verdient uw steun*, daar zijn wij van overtuigd !

<i>Gewoon lid :</i>	<i>400 F</i>
<i>Beschermend lid :</i>	<i>600 F</i>
<i>Steunend lid :</i>	<i>1000 F</i>

Te betalen op onze bankrekening 001 - 1192154 - 03 van De Vrienden van de Plantentuin Gent, met de vermelding "lid 2000".

Wil u aub de *naam en adres van het lid* vermelden, indien deze verschillend is van de betalende persoon. Beste dank !

Een *meerjarig lidmaatschap* is mogelijk (inflatie-bestendig !), onder de voorwaarden hieronder beschreven : warm aanbevolen !

<i>Gewoon lid, 5 jaar :</i>	<i>2000 F</i>
<i>Beschermend lid, 5 jaar:</i>	<i>3000 F</i>
<i>Steunend lid, 5 jaar :</i>	<i>5000 F</i>

En tenslotte kan u lid voor het leven worden (vanaf 50 jaar)

<i>Gewoon lid, v.h. leven :</i>	<i>7500 F</i>
<i>Beschermend lid, v.h. leven :</i>	<i>12500 F</i>
<i>Steunend lid, v.h. leven :</i>	<i>25000 F</i>

U kan ons ook bijzonder goed helpen door zelf *één of meerdere nieuwe leden* aan te brengen, door onze Plantentuin meer bekend te maken, door met andere verenigingen hier op bezoek te komen, enz.

Men zegge het voort !

Oorsprong van gebruiken en rituelen rond Kerstmis (2)

Gilberte COMHAIRE-NEYT
Hofmeierstraat 8, 9000 Gent

4. Waarom versieren we de kerstboom ?

Het versieren van de kerstboom betekent meer dan de zorg om er leuk uit te zien. De achtergrond wordt gevormd door heidense rituelen. In de duistere middeleeuwen geloofden de mensen in boomgeesten. Wanneer de bomen in de herfst hun bladeren verloren geloofde men dat de boomgeesten hen verlaten hadden. De angst bestond dat ze niet meer zouden terugkeren als er niet iets speciaals zou gebeuren. Dan zouden de bomen kaal blijven en geen vruchten meer dragen. Om de geesten over te halen in de bomen terug te keren, werden midden in de winter versieringen van beschilderde stenen of gekleurde lappenstof in de bomen gehangen. Dat werkte goed, want iedere lente kregen de bomen weer nieuwe bladeren !

Toen in Duitsland de nieuwe gewoonte ontstond om een kleine spar binnen te halen was het vanzelfsprekend dat soortgelijke versieringen gebruikt werden, ook al hadden die bomen hun blad niet verloren. De versieringen werden steeds gevarieerder : snoeren van kleine kralen, fruit, broodjes, snoepgoed, papieren rozen. De boom werd vaak met kaarsen verlicht als symbool van Christus, het "Licht van de Wereld". Dat gebeurde lang geleden in Duitsland. De vroegste gegevens dateren uit de 17de eeuw. Later, toen de Duitse adel zich door huwelijk met andere adellijke families over heel Europa verspreidde, werden hun gewoonten meegenomen.

Het maken van de versieringen werd hoe langer hoe meer gecommercialiseerd, en de oorsprong raakte vergeten. Kaarsen werden vervangen door lampjes, die meer doen denken aan een kermis dan aan het "Licht van de Wereld".

5. Hoe komen we aan de glazen bollen in de kerstboom ?

Dit is een speciaal verhaal.

De glazen bol kent diverse vormen maar komt meestal neer op een dunwandige hangende glazen bal met een spiegellend oppervlak.

De oorsprong is zeer ongewoon.

Zo'n 200 jaar geleden waren de glasblazers in Bohemen op een zekere dag overwerkt en oververhit. Tijdens de lange werkdag tussen de vlammen kregen ze een steeds grotere dorst, die met het verstrijken van de uren steeds efficiënter werd gelest. Tegen het einde van de werkdag waren ze behoorlijk speels en hielden wedstrijden om te zien wie de grootste glazen bol kon blazen.

Toen ze klaar waren en de winnaar was aangeduid werden de ballen achtergelaten. Hun vrouwen vonden ze en namen ze mee naar de plaatselijke markt waar ze als nieuwigheid werden verkocht.

De glazen ballen werden thuis in de deuropening gehangen. Het duurde niet lang of er werden magische krachten aan toegeschreven. Ze werden geestballen genoemd en het Boze Oog zou niet binnen kunnen daar waar ze hingen. De verklaring van hun speciale waarde was dat ze rondom weerspiegelden, en dat hield in dat om het even van welke kant het Boze Oog langs de ballen trachtte te glippen het zichzelf in het glas weerkaatst zou zien, en dat was het enige waar het niet tegen bestand was.

De eerste glazen ballen waren te groot en te zwaar, maar er werden kleinere gemaakt met een bevestiging, waardoor men ze in de kerstboom kon ophangen.

In 1863 met de komst van het gas en de controleerbare hitte werd het voor de Boheemse glasblazer mogelijk kleine glazen ballen met papierdunne wanden te maken, en toen werd de moderne kerstbal geboren.

Rond 1870 exporteerden de glasfabrieken van Bohemen al druk naar de rest van de wereld. Wat begon als een dronken spelletje werd een belangrijke kerstindustrie.

6. Wie is de Kerstman ?

In vroegere tijden vreesde men de strenge wintertijd met al zijn mogelijke ontberingen. Men moest de krachten van de natuur overhalen tot mildheid.

Bij de Vikingen was het gebruikelijk dat men een man verkleed als "winter" zoveel mogelijk verwende en het hem naar zijn zin maakte. Hij werd overladen met voedsel en drank om de elementen gunstig te stemmen. De man ging van huis tot huis en werd steeds vrolijker.

Bij de stammen in Europa, die Wodan (Odin) aanbaden als god van magie en genezing, gebeurde op het hoogtepunt van de midwinterfeesten het volgende.

Gezeten op zijn achtbenige schimmel Sleipnir reed Wodan door de Hemel en daalde af naar de Aarde om geluk, vrede, overvloed, en geschenken te brengen. Hij bracht zijn geest op Aarde via de sjamaan (= een uitverkoren lid van de stam, die mysticus, genezer, poët, performer en priester was) die een geestestoestand kon bereiken waarin de kloof tussen het materiële en spirituele kon worden overbrugd. Hij droeg een kroon van hulst (rood-groen) als symbool van het leven. Hij dronk er veel bij en nuttigde planten met hallucinogene werking waardoor hij een kenmerkende lach kreeg – "ho-ho-ho".

Verscheidene illustratoren hebben de kerstman onder allerlei vormen afgebeeld, soms zelfs als een oude trol.

7. Wat heeft de Kerstman met Sinterklaas te maken ?

Sint-Nicolaas begon zijn openbaar leven als bisschop in de 14de eeuw in het kustplaatsje Myra in wat nu ZW-Turkije is.

Er is maar weinig bekend over zijn leven, afgezien van enkele legendes. Hij wordt afgeschilderd als iemand die al zijn rijkdom aan de armen schonk.

Een eerste legende gaat over de wonderbaarlijke redding van drie kleine kinderen die door een malafide herbergier zouden zijn gedood en gepekeld om als varkensvlees te worden verkocht.

Hij werd dan ook de grote kindervriend, en hieruit ontstond de traditie : als kinderen op zijn feestdag wat te eten voor zijn paard (of ezel) leggen, dan kregen ze er iets lekkers voor in de plaats. Dat was de eerste stap tot het ontstaan van Sinterklaas en de Kerstman zoals we die nu kennen.

In Nederland wordt Sinterklaas uitbundiger gevierd dan bij ons en daar noemt men hem Sint-Nicolaas. Waarschijnlijk wordt hij in Nederland meer geëerd omdat de Nederlandse schepen als eerste de berichten over Sint-Nicolaas meebrachten naar Europa. Toen de Nederlandse kolonisten aan het begin van de 17de eeuw naar de Nieuwe Wereld trokken en er Nieuw-Amsterdam stichtten (later New York) namen ze de sinterklaasgebruiken mee.

De Amerikaanse naam is Santa Claus en de eerste kerk die ze daar bouwden werd naar hem genoemd. Al snel werd Santa Claus over de hele wereld bekend. In dit stadium was de christelijke kerk meer opgezet met hem dan met menig heidens folkloristisch figuur. Hij was immers gebaseerd op een echte heilige en dus zeer geschikt voor de rol van onbaatzuchtige schenker.

Daarna besloot men de midwinterfeesten te vereenvoudigen door zijn komst 18 dagen uit te stellen, van 6 december naar kerstavond. Hij kon dan worden opgenomen in het kerstfeest. Om de weerstand bij de kinderen te verminderen vertelde men dat ze hun verlanglijstje moesten klaar leggen op zijn feestdag 6 december. Dat gaf hem dan voldoende tijd om alles klaar te krijgen voor kerstavond. De kinderen kregen intussen allang niet meer alleen snoep maar ook speelgoed. Beetje bij beetje werd de oude Sint de moderne Santa Claus. Hij verloor zijn slanke, rechte, strenge gestalte die alleen aan brave kinderen cadeautjes gaf, en zelfs een roe meehad voor stoute kinderen. Hij werd een ronde, gezellige, vrolijke figuur, goedlachs en vaderlijk.

Rond 1870 kwam deze beminnelijke nieuwe figuur vanuit Amerika in Engeland aan waar hij al snel werd samengevoegd met de Kerstman.

Ook in ons land is de Kerstman sterk in opkomst, maar wel naast Sinterklaas. Als het te verwarrend wordt voor de kinderen wordt hij voorgesteld als de neef of de broer van de Sint.

8. *Waarom draagt de Kerstman zo'n vreemd kostuum ?*

Geen oude legende of een mythisch verhaal geeft hiervoor uitleg. De moderne kerstman dankt zijn kostuum aan de wereldbekende Coca-Cola Company.

Lang geleden ging de kerstman in allerlei bizarre kleuren gekleed. Hij kon in groen, paars, bruin of lichtblauw of rood verschijnen. Soms veelkleurig. Soms waren zijn kleren afgezet met bont of zelfs in vachten gekleed. Op zijn hoofd kon hij een kroontje van hulst, een hoge hoed, een platte hoed, een slaapmuts of een punthoed dragen. Hij rookte ook dikwijls een kleipijp. Ook de snit van zijn kleren was verschillend, soms droeg hij een lange mantel met schoenen, soms met hoge laarzen. Tot in de 19de eeuw was er nog geen overheersende kledingstijl, afgaande op de talrijke afbeeldingen die men van hem maakte.

In de jaren 1930 besloot de Coca-Cola Company om de kerstman te gebruiken voor het stimuleren van cola-gebruik in de winter. De Zweeds-Amerikaanse tekenaar Sundblom kreeg de opdracht om een reclamespot te ontwerpen.

Uit de verscheidenheid van kleuren van eerdere afbeeldingen koos hij de officiële handelskleuren van Coca-Cola : rood en wit. Hij koos voor een dij lange tuniek, een brede zwarte riem, rood met een rand van wit bont voor de stof, stoere zwarte laarzen, en een slaapmuts eveneens met witte rand en een cola in de hand. Via de film werd de nieuwe kerstmanfiguur buiten Amerika bekend.

Het is misschien schokkend dat het moderne fenomeen Coca-Cola invloed heeft gehad op iets zo oud en traditioneel als Kerstmis. De advertentiecampagnes van Coca-Cola hebben door de jaren heen altijd ingespeeld op de stemming van het moment. In die crisisjaren hadden de mensen behoefte aan een gulle, warme, gezonde figuur en dat kregen ze met de nieuwe gezellig uitziende kerstman.

Afscheid van een "Natuur-baken"

Cyrilla GILLIS
Asschout 2, 9940 Evergem

Op het ogenblik dat in mei de natuur bruisend tot leven komt, is Karel Van Vossel op 8-5-2000 overleden. Zachtjes is hij van ons heengegaan, zoals we hem kenden. Zacht en rustig als hij was, maar een uitgesproken sterke persoonlijkheid.

Wat hij voor de Wielewaal, het C.V.N., de Natuur en de mensen betekende, is niet in een paar woorden te vatten. We willen het proberen aan de hand van enkele gebeurtenissen, data, feiten of mededelingen.

Geboren op 21 september 1909 te Berlare (Dendermonde) studeerde hij aan de Tuinbouwschool (nu te Melle) in een periode dat dit instituut nog in Gent gevestigd was. In 1932 verhuisde de familie naar Drongen, waar hij samen met zijn ouders een bloemisterij exploiteerde. Daar voerde hij toen al veredelingswerken *avant-la-lettre* uit. En met succes !

In 1936 was hij een medeoprichter van de Gentse Wielewaal, ook heden een groeiende en bloeiende vereniging.

Vanaf 1942 werd hij leraar Bloemisterij bij de Broeders van Liefde te Zwijnaarde, een leraarsfunctie die hij 34 jaar zou volhouden. Het is eigenlijk dáár dat zijn interesse voor de natuurgidsen is ontstaan. Geregeld ging Karel met een groep leerlingen op pad en stevast werden allerlei vragen omtrent het ganse natuurgebeuren gesteld.

Als pedagoog voelde hij steeds meer de behoefte om ook deze kennis aan anderen door te geven, en zo kwam hij in contact met het Centrum voor Natuurbeschermingseducatie. De naam is intussen gewijzigd naar Centrum voor Natuur- en Milieu-educatie.

Dit C.V.N. was in 1965 opgericht onder impuls van Guido Van Steenberghe en biologie-professor Jan Hublé van de Gentse Universiteit. (De Plantentuin was trouwens voor Karel één grote waardevolle schatkamer.)

Het doel van het C.V.N. ligt volledig besloten in de naam : mensen die interesse hebben voor natuurbescherming en -educatie opleiden tot natuurgidsen. Verspreid over het Vlaamse land behalen jaarlijks nog steeds enkele honderden Natuurgidsen het diploma.

En hier begon voor Karel als schitterend pedagoog een taak en een engagement die nooit meer ophielden. Karel werd voor het C.V.N. en voor de educatie een zeer gewaardeerd medewerker.

In 1970 begonnen met lesgeven aan de kandidaat-natuurgidsen nam hij volledig het praktijkgedeelte van de cursus voor zijn rekening, en dat bestond (en bestaat nog) voornamelijk uit de bij ingewijden intussen beroemd geworden Woensdagavondwandelingen. Het waren (en zijn) trouwens niet alleen de cursisten die mee de natuur introkken (intrekken), ook de gidsen die hun diploma reeds lang op zak hebben en nog wat willen bijleren of algemeen geïnteresseerden vervoegen de groep.

Deze wandelingen gingen (en gaan) steeds door van begin april tot eind augustus, met een aanvulling in de herfst van een excursie "paddestoelen".

Deze door Karel opgerichte praktijkstudie gaat dus nog steeds door en kent een groot succes. Hij onderkende toen reeds de grote noodzaak hieraan. In geen enkele andere regio gebeurt de praktijk- of veldkennisopleiding zo intensief. Een bijna onmisbare aanvulling van de cursus Natuurgids.

Ontelbaar zijn de natuurgidsen en anderen die hun kennis, liefde en eerbied voor natuur en milieu, het inzicht in de samenhang van alle dingen te danken hebben aan Karel Van Vossel, met zijn jarenlange onverdroten inzet, zijn onuitputtelijk geduld, en zijn fabelachtige kennis.

En of dit nog niet genoeg was, bleef hij lesgever in jaarlijks terugkerende cursussen rond de natuur, zoals "Pensioen in zicht" te Cadzand. Verder verzorgde Karel 15 jaar lang natuurweekends voor de volkshogeschool "De Cirkel" in de abdij van Drongen.

Even ontelbaar zijn de scholen of andere groeperingen die hij door de natuur gidste, steeds met dezelfde rust, zijn kennis en liefde voor de natuur op een onnavolgbare wijze doorgevend.

Wie ooit een natuurwandeling met Karel meemaakte weet hoe boeiend en fascinerend hij over alles wist te vertellen.

Een heel bijzondere parel aan zijn verdienstelijke kroon is wel de eerste-mei-wandeling te Leupegem (Oudenaarde) die hij 50 jaar lang zonder onderbreking begeleidde : een unieke prestatie die hij al die jaren met dezelfde entoesiaste inzet bracht. Een prestatie waarvoor hij trouwens door het C.V.N. en andere natuurgidsen in de bloemen werd gezet !

In 1989 werd hem door het C.V.N. ter gelegenheid van zijn 80ste verjaardag het erediploma Natuurgids uitgereikt voor zijn jarenlange inzet.

In 1992 heeft hij dan (zoals hij zelf zei) zijn "buitendeurse" activiteiten stopgezet.

Karel was nooit uitgekeken op de natuur, daarvoor was zijn verbondenheid te groot. Zolang hij in de natuur kon wandelen tussen planten en dieren voelde hij zich goed, en zoals hij zelf menigmaal zei : " Een natuurgids voelt zich nooit alleen."

Vandaag bij dit afscheid voelen wij ons beslist een groot stuk eenzamer.

" Karel, allen die het geluk hadden u te kennen, zijn oneindig dankbaar voor uw onbaatzuchtige liefdevolle inzet, voor al de doorgegeven kennis, eerbied en liefde. Je zal blijven leven in onze "Opdracht en Werken" die we in uw geest verder zullen zetten. "

Dankbaar om alles wat Karel ons leerde en meegaf,

Cyrilla Gillis

Het oneindige verhaal van de viooltjes

Ingrid VERDEGEM
Duffelstraat 12, 9890 Semmerzake

Wat voorafging : de dappere schrijfster van deze sprookjes heeft zich tot doel gesteld een geurend Maarts viooltje te vinden. Dat brengt ons via allerlei avonturen in vele wondere landen, maar het object van onze begeerte blijkt zo moeilijk te vangen als een eenhoorn.

Wie mij twee jaar geleden verteld had dat ik nog eens een soap-schrijfster zou worden, die zou hartelijk uitgelachen zijn. En toch, hier is de volgende aflevering van “De viooltjesfamilie thuis”, (Engelse titel : “The Bold and Unsmelling Dynasty”), en nog altijd geen happy end in zicht.

Veel mensen vragen mij nog steeds hoe het nu eigenlijk afgelopen is met de zoektocht naar een geurend Maarts viooltje. Wel, niet goed.

Kort na het verschijnen van de derde aflevering van de queeste dacht ik eindelijk geluk te hebben. Ik was in een serre bij een kweker en werd getroffen door de zoete geur van een aantal Maartse viooltjes in potjes. Het was wel zo sterk niet als ik mij herinnerde, maar de leeftijd en het lichamelijk verval in acht genomen dacht ik eindelijk toch voor de ware te staan. Dus de versleten portemonnee (dat hoort bij oude mensen) bovengehaald, dertig frankskens neergeteld en naar huis. Daarna reumatiek in de knieën opgelopen natuurlijk door voortdurend de neus zo dicht mogelijk bij het voorwerp van begeren te brengen.

De eerste vaststelling was dat de geur wel heel erg van de temperatuur van de lucht afhankelijk was. En dat ze in de serre beter geurden dan buiten. Het volgende jaar bloeide de inmiddels flink uitgestoelde plant volstrekt niet. Einde van die episode. Tot de volgende maart althans.

Daarom maar troost gezocht en gevonden in oude boeken.

En natuurlijk willen we u, de lezer, laten meedelen in de leute. En u herinnert zich ongetwijfeld dat in één van de vorige afleveringen verteld werd dat Maartse viooltjes rouwbloemetjes waren. Dat komt door de kleur, violet was de rouwkleur van koningen.

Maar blijkbaar waren viooltjes ook de bloempjes van de grote Napoleon. Zo een beetje een symboolbloem als de Tudorrozen in Engeland. En dus volgde het viooltje de politieke turbulenties van de negentiende eeuw. Als er een Napoleon aan de macht was waren zij dat ook, al traden ze pas werkelijk in de politiek na de begrafenis van Napoleon III. En hun politieke rol kon heel ver gaan. Er waren dan ook af en toe heerlijke relletjes.

Zo avontuurde het de beroemde toneelspeelster Mademoiselle Mars om zich met de boezem getooid met viooltjes aan haar publiek te tonen, en dat in 1815, na Waterloo ! Ze werd prompt uitgefloten door de lijfwacht van Lodewijk XVIII (voor de Bourbons waren de symboolbloemen namelijk lelies). Wat volgde was een gevecht in regel in de parterre, en duels in het Bois de Boulogne, al naar gelang de sociale status van haar fans. Geef toe, wie kleedt zich in Anderlechtkleuren voor de supporters van Club Brugge ?

Er was ook een allegorisch toneelspel waarin iedere bloem zich moest verantwoorden voor de koningin der bloemen (nee, voor de gelegenheid de lelie), en waarin tot slot het arme viooltje publiek de levieten gelezen werd omdat het zo stout geweest was. Bij wijze van compromis creëerde de lelie dan maar een wit viooltje, dan waren ze van het gezeur af, en het was een goede zedenles voor het publiek om voor de ware koningen te kiezen, en dat waren de Napo's volgens de auteur van het stuk dus niet.

En ook de kwekers lieten zich niet onbetuigd. Het populaire bloemetje genereerde een hele industrie, want er werden jaarlijks zo'n 5 800 000 (vijf miljoen achthonderdduizend !) boeketjes van verkocht.

Dat zijn véél nijvere handen, en dan wordt er nog niet eens de kweek voor de parfum- en snoepindustrie bijgeteld.

Er was dan ook een moordende concurrentie tussen de kwekers om nieuwe specialiteiten op de markt te brengen, en om procédés te ontwikkelen om steeds grotere en betere viooltjes te kweken. Het ging immers om veel geld.

Zo was er op een bepaald moment de kweker Réal in Saintes. Hij had een viooltje, de “violette Réal”, dat “onder de sneeuw bloeide” (al lijkt sneeuw in Saintes mij sterk, maar kom, dit was de tijd van de echte winters). Het bloemetje was drie cm groot en had een sterk steeltje van twaalf centimeter.

Hij had er ook eentje met een bloem zo groot als een zilveren vijffrankstuk (omgerekend 3,7 cm !), nog steeds volgens de publiciteit.

De arme heer Réal werd echter het slachtoffer van een piraat (“de heer Mouroux”, geef toe, onheilspellend klinkt het wel), die zijn naam, methode en viooltjes ijdel gebruikte. De heer R. trok dus naar de rechtbank, en dat is leuk want het heeft ervoor gezorgd dat de beroemde (?) méthode Réal voor ons bewaard werd in de processtukken. En omdat ik niet geloof dat de brave Réal uit zijn graf zal komen om zijn rechten te eisen verklap ik maar meteen wat wij moeten doen om grote violen te kweken.

Wel, men moet een bed aanleggen van verteerde mest, en daarop een laag druivenschillen zoals ze uit de pers komen, dus rauw en onverteerd (het is een *Franse* methode). Daarboven komt de kweekgrond, die niet te kleiig en niet te kalkhoudend mag zijn.

Als dit bed dan nog eens op het zuiden georiënteerd is, kan het niet meer misgaan, al willen we Maartse viooltjes van 3,7 cm nog wel eens zien.

Het enige goede nieuws hier aan het thuisfront is verder dat mijn promiscue viooltjespopulatie zich steeds beter mengt, en steeds meer kleurnuances produceert tussen wit en violet. Zo heb ik nu dus al wit-met-een-lila-blosje en lila tout court. Allemaal geurloos welteverstaan ...

Koninklijk
Natuurwetenschappelijk
Genootschap
Dodonaea

K.L. Ledeganckstraat 35, B-9000 GENT, Belgium.
tel.: 09/264 50 85; fax.: 09/264 53 34
email (secretaris) : Frederik.Leliaert@rug.ac.be
website : <http://allserv.rug.ac.be/~fleliaer/dodonaea/>

Activiteitenkalender 2000

- za 09-09 **Historisch-ecologische excursie** naar het Turnhouts
Vennengebied o.l.v. Geert De Blust (I.N.)
- di 10-10 Voordracht door Prof. Dr. Gerard van der Velde
(K.U. Nijmegen, NL) :
**‘Rivieren als verspreidingsroutes van aquatische
exoten’**
- di 14-11 Voordracht door Dr. Gaëtan Borgonie (RUG,
Vakgroep Biologie) :
**‘Snel, sneller, snelst. Embryonale evolutie bij
nematoden’**
- di 28-11 Voordracht door Prof. Dr. Eric Van Ranst (RUG,
Vakgroep Geologie en Bodemkunde) :
**‘Veranderingen van bodems en bossen in Europa
door deposities uit de atmosfeer’**

Koninklijk
Natuurwetenschappelijk
Genootschap
Dodonaea

K.L. Ledeganckstraat 35, B-9000 GENT, Belgium.
tel.: 09/264 50 85; fax.: 09/264 53 34
email (secretaris) : Frederik.Leliaert@rug.ac.be
website : <http://allserv.rug.ac.be/~fleliaer/dodonaea/>

Activiteitenkalender 2000 (vervolg)

za 09-12 **Vogelexcursie** naar de IJzervallei o.l.v. Koen Devos (I.N.)

di 12-12 Jaarvergadering met voordracht door Prof. Dr. Eckhart Kuijken (I.N.) en Dr. ir. Koen De Smet (AMINAL, Afdeling Natuur) :
‘Natuurbehoud in Vlaanderen: plaats van onderzoek en beleid’

Voordrachten gaan door in Auditorium 4, K.L. Ledeganckstraat 35, Gent (18.15 u) : GRATIS !

Vertrek excursies aan de hoofdingang van het HIKW, K.L. Ledeganckstraat 35, Gent.
Aanmelden bij de secretaris !

Gent, te land en te water !

Ferdinand COBBAUT
Korteheerweg 7, 9041 Oostakker

Beste leden,

Zoals reeds eerder aangekondigd in het eerste nummer van deze jaargang zullen we op zaterdag 9 september 2000 voor de derde maal (dit wordt een klassieker !) onze eigen stad verkennen.

Na een wandeling langsheen niet of minder gekende stukjes, en nadien een wandeling met als thema keizer Karel, zullen we dit jaar het Gent bekijken dat we elke dag "zien".

Het Gent dat we elke dag zien maar echter nooit bij stil staan.

In een andere stad of in een ander land zouden we meteen foto's nemen van de spectaculaire architectuur, die wondere historische gebouwen met hun levende legenden, de pittoreske zichtjes van de stad.

Ons Gent biedt ons dat allemaal, maar hebben we er al ooit eens bij stil gestaan ? We weten wel dat er veel toeristen komen, dat het mooi is, dat het historisch belangrijk was, maar de finesse, het krikje op de taart, kennen we dat zelf wel ?

Zaterdag 9 september 2000 zullen er terug enkele geheimen van de stad onthuld worden. Tijdens een wandeling doorheen de historische stadskern zal een gids ons wijzen op waardevolle plekjes en zal hij ons interessante weetjes vertellen. Een niet te missen activiteit van onze vereniging !

Na de wandeling zullen we het land verlaten, en ons begeven op het water.

Het water dat er voor gezorgd heeft dat Gent groot is geworden.

Het water dat aan de basis lag van de bloeiende economie, en dat nog altijd van groot belang is bij de uitbouw van de huidige Gentse zeehaven.

In een bootje zullen we Gent ontdekken.

Een tocht om nooit te vergeten ...

Alles nog even op een rijtje.

Zaterdag 9 september 2000

Vertrek om 14.00 u aan de voeten van onze Jacob van Artevelde (Vrijdagsmarkt, ruime parkeermogelijkheden onder de grond).

Twee uur durende wandeling in Gent, en nadien nog een boottochtje op de binnenwateren van de historische stadskern.

Om dit alles te organiseren hebben we wel een kijk nodig op het aantal deelnemers. En ja, voor de gids en het bootje moet ook betaald worden. Maar de vereniging heeft een speciaal en uitzonderlijk tarief bedongen.

Graag zouden we hebben dat jullie zich inschreven voor deze uitstap door 200 BEF per persoon over te schrijven,

ten laatste op 30 oktober !!!

op het bekende rekeningnummer 001 - 1192154 - 03
van *De Vrienden van de Plantentuin Gent*, met als mededeling
"stad Gent" en uw naam (plus aantal deelnemers).

We hopen om u te mogen ontmoeten op deze droog/natte wandeling doorheen ons eigenste Gent (wellicht de mooiste stad in Vlaanderen en daaromtrent).

de Vrienden van de Plantentuin op het Internet !

Ferdinand COBBAUT
Korte Heerweg 7, 9041 Oostakker

Beste vrienden,

Zoals u reeds kon merken op de uitnodiging voor de barbecue, zijn de Vrienden van de Plantentuin - Gent, vanaf nu ook op het internet te vinden.

We konden niet bij de pakken blijven zitten, en we willen onze leden dit medium zeker niet ontfemen. Ons adres is :

http://users.belgacom.net/vrienden_plantentuin_gent

Wat kan u verwachten van deze site ?

Het is de bedoeling om de informatie die belangrijk is voor de leden online beschikbaar te stellen. Op deze manier kan u steeds zien wat er gepland is. Het is dan ook de bedoeling om via deze weg continu informatie te geven over de werking van de vereniging.

In de toekomst zal u kunnen zien hoeveel personen reeds ingeschreven zijn voor een activiteit.

Wanneer er activiteiten worden afgelast zal dit ook via deze weg gemeld worden.

Natuurlijk krijgt u ook de mogelijkheid om via e-mail vragen te stellen aan de voorzitter of aan de secretaris. Normaal volgt er zeer snel een antwoord op uw vragen.

Naast deze informatie in verband met de activiteiten krijgt u op de site ook informatie over de plantentuin.

Let wel, dit is het deel van de site dat het meest onderhevig is aan wijzigingen, en dat daarenboven voorlopig nog in de kinderschoenen staat.

Ook zal u een rubriek vinden met reeds eerder verschenen artikels. Deze rubriek zal ook uitbreiden naarmate de website groeit. Eerst komt een inhoudstafel waar een aantal trefwoorden alfabetisch staan gerangschikt; nadien surft u "automatisch" naar het desbetreffende artikel.

De artikels van deze jaargang zal u natuurlijk niet vinden, zoek zelf maar de reden.

Nog een leuk item zijn de aanwezige links. Via verschillende contactpersonen krijg ik soms leuke adressen die de moeite waard zijn om te bezoeken. In deze rubriek probeer ik er enkele te verzamelen.

En voor de rest, surf eens naar onze site en ontdek zelf alle mogelijkheden. Heeft u vragen, problemen of opmerkingen in verband met de site, mail ze gerust door naar ondergetekende, op die manier kan de site groeien en verbeteren.

Voor de Vrienden die zelf niet over internet beschikken is er waarschijnlijk in de dichtsbijzijnde bibliotheek wel een mogelijkheid om even te surfen.

Nog veel surfgenot vanwege uw secretaris,

Ferdinand.Cobbaut@advalvas.be

Het Heidebos te Moerbeke

Cyrella GILLIS
Asschout 2, 9940 Evergem

Het unieke natuurgebied op de grens van Wachtebeke en Moerbeke was bij natuurliefhebbers al lang bekend. Toch konden slechts enkele ingewijden of nieuwsgierige indringers vertellen over de uitzonderlijke vogels en planten in het gebied. Het Heidebos bleef jarenlang verboden gebied voor wandelaars en werd voornamelijk beheerd met het oog op de jacht. Een kleiner deel is ook nu nog waterwingebied.

In oktober 1996 kocht de vzw Natuurreservaten 130 ha natuurgebied in het Heidebos, een van de grootste aankopen die de vereniging ooit deed. Samen met de financiële steun van het Provinciebestuur van Oost-Vlaanderen groeit het reservaat steeds aan (in 1998 reeds 180 ha). De samenwerking gaat nu verder op educatief vlak, steeds met het Heidebos in de schijnwerpers.

Het Heidebos staat nu open voor natuurliefhebbers en wandelaars, maar ... op de uitgestippelde paden. Er zijn drie wandelpaden, elk verschillend in afstand (1,5 - 2,5 of 4 km), maar elk op zich passerend langs waardevolle en mooie plekjes.

Geomorfologisch hoort het Heidebos tot de grote stuifzandrug die zich uitstrekt van Maldegem tot Stekene. Die zandrug werd gevormd tijdens droge periodes op het einde van de laatste IJstijd, en ze is opgebouwd uit zand dat door de toen overheersende noord- en noordwestenwinden werd aangevoerd.

In het Heidebos zijn dan ook vooral droge en zeer droge zandbodems terug te vinden, die de toplaag vormen van een pakket van meer dan 20 m dik.

Ten zuiden van de zandrug vormde zich een uitgestrekt moerasgebied, de huidige Moervaartdepressie. Ten noorden van het Heidebos liggen de polders en het krekengebied.

Reeds in de Middeleeuwen was er sprake van het gebied, het bleek toen reeds een belangrijk economisch centrum, want er stonden niet minder dan 5 windmolens op deze locatie.

De bebossing vond voornamelijk plaats tussen 1700 en 1750. De meeste landbouwgronden waren toen terug te vinden in het Peenebos, steeds omzoomd met een houtwal van enkele meters.

Een andere belangrijke mijlpaal was de aanleg van een vliegveld in 1939. De Duitse troepen namen het in bezit en hebben het verder afgewerkt. In 1944 valt het dan in Engelse handen ...

Het huidig beheer is er op gericht om de heide meer ademruimte te geven en om het bos meer en meer te laten evolueren naar een zo natuurlijk mogelijk loofbos.

Natuurwaarden in een notendop

Flora : uiteraard struikheide, ook de schrale graslanden met o.a. tasjeskruid, vleugeltjesbloem, mannetjes-ereprijs, vogelpootje, tormentil, enz.

Fauna : zwarte, grote bonte en groene specht, buizerd, sperwer, wespendif, boompieper, boomleeuwerik, nachtzwaluw, ... , verder eekhoorn, eikelmuis, heikikker, levendbarende hagedis, zandbijen, driehoornmestkever, eikenpage, knopsrietje, ...

Om van de paddestoelenrijkdom nog niets te zeggen ...

Alles volgens het seizoen natuurlijk !

Practisch :

Zondag 27 augustus, halve-dag uitstap, met eigen vervoer.

Vertrek aan de Plantentuin : 13.30 u.

Tweede verzamelpunt : de parking van het Peenehof (baan Wachtebeke - Moerbeke) : 14.15 u.

Aangepaste kledij en schoeisel zijn een vereiste. Verrekijker, paraplu (bij regen) of muggenmelk (bij zon) kunnen nuttig zijn.

Honden zijn in het gebied NIET toegelaten (zelfs niet aan de leiband). Ter plaatse wordt het allemaal duidelijk !

Uw bereidwillige gids, Cyrilla Gillis (09-357 44 51).

Een bezoek en een deugddoende wandeling op een heerlijke zomerse namiddag, waarna in het Peenehof kan worden nagenoten met een afsluitertje : een fantastisch vooruitzicht ...

Tot dan ?

Fietsen in de haven

Paul GOETGHEBEUR
Plantentuin

In een wat overmoedige bui werd tijdens de voorbereiding van het uitstappen-seizoen 2000 een nieuw type activiteit voorgesteld : we zouden met z'n allen (?) samen op de fiets stappen.

Ondergetekende, een BV (Bekende Vietser), zou wel even een geschikte route vinden.

Kaarten gezocht, informanten bevraagd, baantjes zelf gereden, maar er kwam niet meteen een echt geschikt ding opdagen.

Tot ik op een vroege zomerse dag een reeds eerder ervaren sterke aandrang kon herkennen : de Haven ! Onze Gentse Haven !

Vrienden, dit is een uniek terrein.

De wereld in een notendop, met plantensoorten uit alle vreemde continenten, hier vinden we de vreemdste soorten eerst.

Het is daarenboven een bevreemdend landschap, in het bijzonder op een zondag, wanneer al de activiteiten zijn stilgevallen : het lijkt wat op sommige sci-fi verhalen over een beschaving ná de bom ...

Voor deze uitstap wordt de hulp gevraagd van een specialist, die momenteel een inventarisatie doorvoert van de aanwezigheid van al deze exoten : een zich wijzigende flora in een veranderende omgeving.

Practisch : **zondag 30 juli (WIJZIGING van datum !!!)**

13.30 u : ingang Plantentuin, met fiets !

14 u : Dampoort station, parkeerplaats bij station, met fiets !

Rondrit doorheen de haven, met bezoek aan diverse plaatsen waar concentraties aan exoten worden bekeken.

Einde voorzien omstreeks 17 u.

Gentse Feesten 2000

Ferdinand COBBAUT
Korteheerweg 7, 9041 Oostakker

Beste Vriend(in) van de Plantentuin,

Tijdens de komende Gentse Feesten zullen de gidsen elke dag (van zondag tot zondag !) één of méér algemene rondleidingen verzorgen, telkens van 14.30 u tot 16.00 u, waarbij zowel de buitencollectie als het serrecomplex aan bod komen.

Tijdens deze periode is er ook een bescheiden, maar nuttige (!) cafetaria voorzien ('t zijn vaak warme dagen ...)

De Plantentuin sluit die periode om 17.30 u.

Tijdens het laatste weekend zullen er ook avondrondleidingen gegeven worden in de verlichte serres, tijdens twee nocturnes van 21.00 u tot 22.15 u.

Daarenboven zullen er tijdens de Gentse Feesten ook enkele thematische wandelingen worden ingericht, startend om 14.30 u :

Maandag 17 juli : "In de kruidentuin van Keizer Karel", o.l.v. Chris De Permentier

Dinsdag 18 juli : "Chinese planten", o.l.v. Roger Laureyns

Woensdag 19 juli : "Verrassingswandeling", o.l.v. Paul Goetghebeur

Donderdag 20 juli : "Over bloemen en bijen", o.l.v. Koen Camelbeke

Vrijdag 21 juli : "Geurenpad", o.l.v. Gilberte Comhaire

Zaterdag 22 juli : "Kuiplanten", o.l.v. Roger Laureyns

Zondag 23 juli : "Planten en volksverhalen", o.l.v. Ferdinand Cobbaut.

U merkt het, er zijn genoeg gelegenheden om ons eens te komen bezoeken.

Breng uw vrienden en kennissen mee, hopelijk raken ook zij overtuigd van de waarde van deze Plantentuin : zo worden nieuwe leden "geboren" ...

De VRIENDEN van de PLANTENTUIN GENT

driemaandelijks tijdschrift
negentiende jaargang
nr. 2 juni 2000
ISSN 0777 - 8821

Redactie :

Paul Goetghebeur, K.L. Ledeganckstraat 35, 9000 Gent
tel. : 09 - 264 5055 of 5056, fax : 09 - 264 5334
email : Paul.Goetghebeur@rug.ac.be

Aan de samenstelling van dit nummer hebben meegewerkt :

Koen Camelbeke, Ferdinand Cobbaut, Gilberte Comhaire-Neyt, Cyrilla Gillis, Paul Hellebosch, Marc Libert, Hilde Mortier, Bernard Symoens, Ingrid Verdegem, Filip Verloove.

Onze welgemeende dank gaat ook uit naar Ferdinand & Léo Cobbaut, Gilberte Comhaire-Neyt, Chris De Permentier, Cyrilla Gillis, Frederik Leliaert, Karel & Hilde Reusens-Mortier, en André & Denise Wille-Dhaese, voor de kopieer-, plooi-, kleef-, sorteer-, en transport-activiteiten, die het verschijnen van het vorige nummer mogelijk hebben gemaakt.

© De Vrienden van de Plantentuin Gent, 2000.

Overname van artikels is alleen mogelijk mits en ná schriftelijke toestemming van de redacteur.

Lidgeld 2000

U kan uw bijdrage overschrijven op rekening 001 - 1192154 - 03 van De Vrienden van de Plantentuin Gent, met de vermelding : lid 2000 ***(en graag naam + adres van het lid !)***.

Gewoon lid : 400 BF
Beschermid : 600 BF
Steunlid : 1000 BF

*Omdat vrijwilligerswerk mede
aan de basis ligt van ons maat-
schappelijk welzijn zijn alle
medewerkers van Eurotuin
Merelbeke fier een bijdrage te
kunnen leveren aan de inzet en
inspanningen van zovelen door
middel van deze advertentie !*

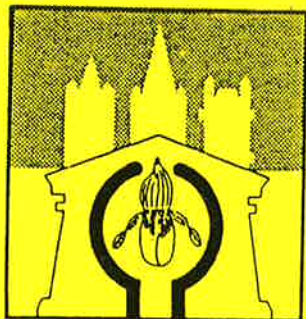

Euro Tuin®

Merelbeke

Fraterstraat 111 - 9820 Merelbeke - Tel: 09/232 13 31
Iedere dag open van 9 tot 19 uur doorlopend.
Open op zondag, dinsdag gesloten.

De
VRIENDEN van de PLANTENTUIN
GENT

driemaandelijks tijdschrift
negentiende jaargang
nr. 2 juni 2000
ISSN 0777 - 8821

3/6124	9050 Ledeborg 1
P.B.	
België-Belgique	

v.u. Paul Goetghebeur
Ledeganckstraat 35
9000 Gent

afgiftekantoor
9050 Ledeborg 1